

Η ΗΘΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑ-ΑΛΗΘΕΙΑΣ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΕΘΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Το πλαίσιο της συζήτησης (μετα-αλήθεια, «εναλλακτικά γεγονότα», «πλαστές ειδήσεις»)
- Διερεύνηση της έννοιας - επισήμανση, περιγραφή, εξήγηση του προβλήματος
- Διαφορετικές προσεγγίσεις (φιλοσοφία, ιστορία, κοινωνικές επιστήμες, ψυχανάλυση πολιτική, δημοσιογραφία)
- Σύντομη αναφορά στις προηγούμενες διαλέξεις
- Η φιλοσοφική κανονιστική στάση – Η συμβολή και ο ρόλος των φιλοσόφων (:)
- «Gate keepers» / ή «αστυφύλακες της σκέψης»; - κίνδυνος ηθικολογίας

II. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑ-ΑΛΗΘΕΙΑΣ

- Αμφισβήτηση της παραδοσιακής ρεαλιστικής αντίληψης της αλήθειας των προτάσεων
- Αδιαφορία ή και περιφρόνηση για την αξία και την κανονιστική ισχύ του αληθούς («Μπουρδολογία» / Bullshitting? αερολογία, φλυαρία, ανοησία – διαφορές από το ψεύδος, και τη σκόπιμη διαστρέβλωση της αλήθειας και εξαπάτηση - Hardcastle & Reisch 2006, Frankfurt 2007, Cohen 2012) – κυνική στάση
- Γενικότερη εγκατάλειψη κάθε έννοιας αντικειμενικής αλήθειας
- Πρακτικές συνέπειες από την υπονόμηση κανονιστικών επιστημικών αρχών
- Γιατί μας απασχολεί / μας ενοχλεί η μετα-αλήθεια; (Kakutani 2018, McIntyre 2018)
- Γιατί είναι σημαντική η αλήθεια; - Σε τι χρησιμεύει; (Lynch 2004, Ενζέλ & Ρόρτυ 2010)

III. Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΣΤΗ ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

- Ουσιώδης συνιστώσα της γνώσης
- Κανονιστική αρχή των πεποιθήσεων
- Ρυθμιστική ιδέα – αναγκαία για την επιστημονική έρευνα (αναφορά στον Καντ)
- Ο ρόλος της για την κατανόηση του νοήματος των προτάσεων (για να καταλάβει κανείς τις σημαίνει μια πρόταση πρέπει να καταλάβει τι σημαίνει να είναι αληθής - Davidson)
- Σχέσεις αλήθειας και δικαιολόγησης (Πώς τελικά διακρίνονται;)

- Στοιχειώδης σεβασμός στην αλήθεια και υπερβατολογικές προϋποθέσεις της επιτυχούς επικοινωνίας/ συζήτησης και της μετάφρασης (Grice, Davidson)

IV. ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

- Η φύση της αλήθειας και τα κριτήρια αναγνώρισής της (Engel 2000)
- Αντιστοιχία, Συνοχή, Χρησιμότητα
- Ρεαλιστικές και αντιρεαλιστικές ερμηνείες / πώς *υπερβαίνει* η αλήθεια την δικαιολόγηση;
- Αλήθεια και (ιδανική) επαληθευσιμότητα / αλήθεια και (εγγυημένη) βεβαιωσιμότητα
- *Συσταλτικές* και *μινιμαλιστικές* θεωρίες (μινιμαλιστικός ρεαλισμός Wright 1992, Engel 2000)
- Η αλήθεια *λειτουργική* ιδιότητα – ό,τι επιτελεί τον ρόλο της αλήθειας – αυτό στο οποίο στοχεύουν οι πεπειθήσεις μας, ενώ η ιδιότητα κατωτέρου επιπέδου από την οποία εξαρτάται κατά περίπτωση η αλήθειά τους είναι εκείνο που πραγματώνει αυτό το ρόλο /λειτουργία (Lynch 2004) - η αλήθεια ως *ερμηνευτική* έννοια με κανονιστική φόρτιση (;)

V. ΚΟΙΝΟΤΟΠΕΣ (;) ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ

- Η αλήθεια είναι αντικειμενική
- Η αλήθεια αποτελεί αγαθό / έχει αξία
- Η αλήθεια αποτελεί τον στόχο κάθε γνωστικής αναζήτησης
- Η αλήθεια έχει αξία καθαυτήν / έχει εγγενή αξία (είναι *βαθιά κανονιστική*) (Williams 2002, Lynch 2004, Engel & Rorty 2010)

VI. Η ΣΚΟΠΙΑ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

- Διαφορετικές αντιλήψεις της ηθικής (*ισχνές* και *μεστές* έννοιες - ερωτήματα σχετικά με το *εν ζην* και με τις υποχρεώσεις μας προς τους άλλους)
- Κριτήρια για την ηθική θεώρηση του προβλήματος της μετα-αλήθειας (*Συνεπειοκρατική, δεοντοκρατική και αρετοκρατική* αντιμετώπιση)
- Η ηθική της πεποίθησης (Clifford 1999, James 2002)
- Οι έννοιες της επιστημικής ευθύνης / των επιστημικών καθηκόντων (Haack in Steup 2001)
- Η οπτική της αρετοκρατικής γνωσιολογίας (*αξιοπιστοκρατία/ υπευθυνοκρατία*) (Zagzebski 2010, Baehr 2011, Πουρνάρη 2013)
- Επιστημικές αρετές και *εν ζην*

- Σχέσεις μεταξύ επιστημικών/γνωσιακών/διανοητικών και ηθικών αξιών, αρχών και αρετών (σύνδεση, υπαγωγή, αλληλοεπικάλυψη, αναλογία) – επιστημική και ηθική αποτίμηση (νοητικών καταστάσεων, πράξεων, προσώπων) (Baehr 2011)

- Βασικές επιστημικές αρετές (Baehr 2011, Engel 2012)

(υπευθυνότητα, φιλαλήθεια, αυθεντικότητα, ειλικρίνεια, συνέπεια, ευθυκρισία, κά.)

- Επιστημικά και ηθικά ελαττώματα/ «κακίες» (Cipolla 2012, Engel 2016, Ferraris 2018)

(αδιαφορία, προχειρότητα, ανοησία, ασάφεια, οκνηρία, κρυψίνοια, υποκρισία, κά.)

VII. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΗΛΩΣΕΙΣ

- Αλήθεια και φιλελεύθερη δημοκρατία – διασφάλιση ελευθεριών και δικαιωμάτων (Lynch 2004)

VIII. ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ

- Ο φόβος του πλατωνισμού και του συντηρητικού ηθικισμού

- Γενικότερη απόρριψη του ρεαλισμού – ακόμη και σε *μινιμαλιστικές* εκδοχές του

- *Σκεπτικισμός* (αμφισβήτηση της δυνατότητας σύλληψης, αμφιβολίες για την ύπαρξη της αλήθειας) *σχετικισμός* (αμφισβήτηση της αντικειμενικότητας, της καθολικότητας και του απόλυτου χαρακτήρα της αλήθειας) *μηδενισμός* (αμφισβήτηση της ύπαρξης της αλήθειας και της αξίας της – αλλά και της ύπαρξης οποιασδήποτε αντικειμενικής αξίας και της ισχύος οποιασδήποτε κανονιστικής αρχής)

- Μετανιτσειϊκές και νεοπραγματιστικές αντιλήψεις της αλήθειας / Αναλογία μεταξύ της αποδοχής μιας ρεαλιστικής ερμηνείας της αλήθειας και της πίστης και σε μια πραγματικότητα ανεξάρτητη από τις πεποιθήσεις μας και της πίστης στον Θεό (Allen 1993, Rorty 2005, Engel & Rorty 2010)

IX. ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

- Μπορούμε να συμφωνήσουμε για τις αιτίες διάδοσης και επικράτησης της μετα-αλήθειας

- Τί να κάνουμε;

- Πώς να αντιδράσουμε;

- Μπορούμε τελικά να αντιδράσουμε ως φιλόσοφοι και όχι μόνο;

Στέλιος Βιρβιδάκης
svirvid@phs.uoa.gr

26/2/2019

X. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Allen, Barry (1993), *Truth in Philosophy*, Cambridge MA and London: Harvard University Press
- Baehr, Jason (2011), *The Inquiring Mind: On Intellectual Virtues and Virtue Epistemology*, Oxford and New York: Oxford University Press
- Cipolla, Carlo (2012), *Οι βασικοί νόμοι της ανθρώπινης ηλιθιότητας*, Αθήνα: Κέδρος
- Clifford, William K. (1999) [1867]. “The Ethics of Belief”, in T. Madigan, (ed.), *The Ethics of Belief and Other Essays*, Amherst, MA: Prometheus, 70–96
- Cohen, G.A. (2012), “Deeper into Bullshit”, in G.A. Cohen, *Finding Oneself in the Other*, (ed. by. M. Otsuka), Princeton: Princeton University Press
- Engel, Pascal (2000), *Η αλήθεια. Στοχασμοί πάνω σε μερικές προφανείς αλήθειες*, μτφρ. Σ. Βιρβιδάκης, Αθήνα: Scripta
- Engel Pascal (2012), *Les lois de l'esprit. Julien Benda ou la raison*, Paris: Les Éditions d'Ithaque
- Engel, Pascal (2016), “The Epistemology of Stupidity”, in Vargas, Miguel, Àngel Fernández, Vargas, *Performance Epistemology: Foundations and Applications*, Oxford and New York: Oxford University Press
- Engel, Pascal & Rorty, Richard (2010), *Σε τι χρησιμεύει η αλήθεια;*, μτφρ. Σ. Βιρβιδάκης, Αθήνα: Πόλις
- Ferraris, Maurizio (2018), *Η βλακεία είναι σοβαρή υπόθεση*, μτφρ. Κ. Γούλα, Αθήνα: Κέδρος
- Frankfurt, Harry (2007), *Η αβάσταχτη ελαφρότητα της σαχλαμάρας*, μτφρ. Φ. Ρ. Λέννα- Δάντου, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη
- Hardcastle, Gary & Reisch, George (eds) (2006), *Bullshit and Philosophy: Guaranteed to Get Perfect Results Every Time*, Chicago and LaSalle: Open Court.
- James William (2002) [1896]. *Η βούληση πίστης*, μτφρ. Γ. Καρανικόλας, Αθήνα: Εκδόσεις PRINTA.
- Kakutani, Michiko (2018), *The Death of Truth*, London: William Collins.
- Lunch, Michael (2004), *True to Life: Why Truth Matters*, Cambridge MA: The MIT Press.
- Mcintyre, Lee (2018), *Post-Truth*, Cambridge MA: The MIT Press
- Πουρνάρη, Μαρία (2013), *Επιστημική δικαιολόγηση: Μια γνωσιοθεωρητική προσέγγιση*, Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος
- Rorty, Richard (2005), “True to Life: Why Truth Matters”, *Philosophy and Phenomenological Research* 71: 231- 9
- Steup, Matthias (ed.) (2001), *Knowledge, Truth and Duty*, Oxford and New York: Oxford University Press
- Williams, Bernard (2002), *Truth and Truthfulness. An Essay in Genealogy*, Princeton: Princeton University Press
- Wright, Crispin (1992), *Truth and Objectivity*, Cambridge MA: Harvard University Press
- Zagzebski, Linda (2010), *Virtues of the Mind: An Inquiry into the nature of Virtue and the Ethical Foundation of Knowledge*, New York: Cambridge University Press